วัฒนธรรมการเมือง
Political Culture

พระครูไพโรจน์ญาณโสภณ
Phrakru Pairochyanasophon
เยาวนิตย์ อรัญญวาส
Yaowanit Aranyawas
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College
E-mail: harit060621@gmail.com

Received: 16 July 2025; Revised: 12 August 2025; Accepted: 25 December 2025

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ของสมาชิกในสังคมการเมืองนั้นๆ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ที่ขึ้นตรงกับกระบวนการสร้างความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ จากสถาบันในทางการเมืองต่างๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญในสาขาวิชาการพัฒนาการเมืองซึ่งเป็นสาขาวิชาในทางรัฐศาสตร์ วัฒนธรรมทางการเมืองมี 3 รูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ วัฒนธรรมแบบไม่สนใจการเมือง วัฒนธรรมแบบรับรู้แต่ไม่เข้าร่วมทางการเมืองและวัฒนธรรมการเข้าร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน

คำสำคัญ: การเมือง, วัฒนธรรม, พฤติกรรม, อุดมการณ์

Abstract

Political culture is the psychological relationship between the members of a political society and the political society. Any political culture that a political society wants is often instilled into the thoughts, ideologies, beliefs, etc. of the members of that political society. Therefore, political culture is the thoughts, ideologies, beliefs, etc. that are directly related to the process of creating thoughts, ideologies, beliefs, etc. from the various political institutions that vary from one political society to another. Political culture is an important

concept in the field of political development, which is a field of political science. Political culture has three main forms: apolitical culture, non-participant political culture, and active political participation culture.

Keyword: Political, Culture, Behavior, Ideology

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิด, อุดมการณ์, ความเชื่อ ฯลฯ ของสมาชิกในสังคมการเมืองนั้นๆ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกัน มีผู้นำประเทศที่เรียกต่างกัน แต่ไม่ว่าประเทศนั้นจะมีระบบการปกครองแบบใดต่างต้องการความมั่นคง เพราะเมื่อประเทศมีความมั่นคงก็ย่อมส่งผลดีในทุกด้าน ความมั่นคงนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเมืองการปกครองที่มีเสถียรภาพ มีลักษณะของการพัฒนาเมืองอย่างค่อยเป็นค่อยไป ความมั่นคงมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจรัฐ ซึ่งแต่ละรัฐอาจมีความแตกต่างกัน

วัฒนธรรมทางการเมือง

พฤติกรรมการเมืองของระบบการเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเมืองอันเป็นรากฐานของสังคมเหล่านั้น และวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) หรือวัฒนธรรมของชาติ (National Culture) ฉะนั้นก่อนที่จะศึกษาทำความเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองควรที่จะได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมทางสังคมเสียก่อน ซึ่งมีนักปราชญ์หลายท่านได้อธิบายไว้ดังนี้

วัฒนธรรม หมายความถึง แนวความคิด แนวปฏิบัติ หรือเทคนิควิธีดั้งเดิมที่ใช้ร่วมกัน โดยกลุ่มคนพวกเดียวกัน ความมีวัฒนธรรม (Culture) ของมนุษย์เป็นลักษณะหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์และคำว่าวัฒนธรรมก็มักจะเข้าใจกันผิดๆ ว่า คือสิ่งที่ดีงามที่เป็นแบบแผนในสังคม ซึ่งที่จริงแล้วทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (Anthropology) “วัฒนธรรม” นั้นหมายถึง “วิถีชีวิต” (Way of Life) ของกลุ่มคน ซึ่งแบบแผนรวมทั้งหมด (Configuration) ของชีวิตนี้มักจะเป็นแบบแผนคล้ายๆ กัน และแบบแผนชีวิตเหล่านี้ เป็นแบบแผนที่มีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยภาษาหรือการเลียนแบบ วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่ม

หนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ที่ได้สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ วิถีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและวิธีใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

จากคำอธิบายความหมายของวัฒนธรรมดังกล่าวนั้น ทำให้ทราบถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางสังคมได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ที่มีผลมาจากการเรียนรู้และการถ่ายทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

3. วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการถ่ายทอดและการเรียนรู้ มิใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณ

4. วัฒนธรรมเป็นระเบียบแบบแผนของการปฏิบัติอันเกิดจากทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อ

5. วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงออกถึงความแตกต่างแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่ง

วัฒนธรรมทางสังคมมีอิทธิพลก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองขึ้น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดขึ้นจากทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อในทางการเมืองการปกครองที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้และการถ่ายทอดมาจากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งความหมายและคำอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น มีนักปราชญ์หลายท่านได้อธิบายไว้หลากหลายดังนี้

วัฒนธรรมทางการเมืองคือ แบบแผน (pattern) ของทัศนคติแต่ละบุคคลต่อการเมืองท่ามกลางสมาชิกอื่นของระบบการเมือง แบบแผนทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคลนี้เป็นความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจซึ่งเป็นตัวสร้างทัศนะทางการเมือง หรือการแสดงออกที่เป็นบทบาททางการเมือง ความรู้สึกนึกคิดนี้มีส่วนประกอบหลายอย่างรวมทั้ง Cognitive Orientation ซึ่งหมายถึงความรู้และความเชื่อที่มีต่อเรื่องของการเมืองหรือวัตถุทางการเมือง (Political Object) Affective orientation หมายถึง ความรู้สึกผูกพันหรือไม่ยอมรับ หรือสิ่งที่เป็นความรู้สึกต่างๆ ที่มีต่อการเมือง และ Evaluative Orientation หรือความคิด (Opinions) ตลอดจนความพินิจพิจารณา (Judgements) ที่มีต่อการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเอาความคิดเหล่านั้น ซึ่งเป็นค่านิยม (Value) เข้าไปพัวพันเปรียบเทียบกับการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมือง (Political Events) ต่างๆ นั้น (Gabriel A. Almond & Sidney Verba, 1956)

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ ทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง สิ่งดังกล่าวนี้เป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมืองโดยครอบคลุมอุดมการณ์ทางการเมือง และมีปทัสถานในการปฏิบัติของบุคคลในระบบการเมืองนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นรูปแบบรวมของมิติทางการเมืองทางจิตวิทยาและด้านความรู้สึกนึกคิดทางการเมือง (Lucian W. Pye and Sidncy Verba, 1965) วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นรูปแบบของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง ระบบการเมือง และต่อบทบาทของตัวเองและต่อการเมือง (Samuel. H., 1973) วัฒนธรรมทางการเมืองเป็น

ทัศนคติและการอบรมกล่อมเกลาที่แต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้น ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกนิยมและไม่นิยมระบบการเมือง และการประเมินต่อเหตุการณ์ทางการเมือง (Yinger. M., 1962)

จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคล ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิดตลอดจนปทัสถานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองสถาบันการเมืองที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองสถาบันการเมือง บทบาททางการเมืองและกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองที่ได้รับการเรียนรู้ โดยวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละชุมชนก็จะมีความเป็นตัวของตัวเองซึ่งถูกกำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อม เช่น ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางการเมือง (political socialization) โดยสถาบันต่างๆ เช่น ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน กลุ่มสังคมและสื่อมวลชน เพื่อที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง และมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ อยู่เสมอ ฉะนั้นเมื่อต้องการจะทราบหรือเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมใด หรือประเทศหนึ่งประเทศใด จึงจำเป็นจะต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของคนในประเทศนั้น ศึกษาทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมของบุคคลที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และเพื่อนร่วมชาติ ตลอดถึงความสำเนียกในความเป็นชาติว่า แต่ละกลุ่มแต่ละคนนั้นมี ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และปทัสถานในการดำเนินชีวิตต่อทิศทางทางการเมืองอย่างไร

อย่างไรก็ตามไม่ว่าวัฒนธรรมทางสังคม หรือวัฒนธรรมทางการเมือง ย่อมสามารถที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือปลูกฝังให้เกิดขึ้นใหม่ได้ แต่อาจจะใช้เวลานานพอสมควร เพราะยิ่งวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นมิได้เกิดขึ้นจากข้อบังคับเบื้องบน คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญระเบียบข้อบังคับทางสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ อีกมาก เช่น อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี เหตุผล คุณค่าของวัฒนธรรมใหม่ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชน และกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เป็นต้น

วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างทางสังคมซึ่งมีส่วนก่อรูปทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งเริ่มจากกระบวนการให้การเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) ในครอบครัว กระบวนการให้การเรียนรู้ทางสังคม อาจแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้น คือ (กมล สมวิเชียร, 2517)

1. ขั้นกระบวนการให้การเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) เป็นขั้นมูลฐานเป็นช่วงตอนที่ทารกได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นตอนที่เด็กจะเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม ความชำนาญ ความสัมพันธ์แห่งบทบาทต่างๆ ของบุคคล ความรู้ทั่วไปและสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นซึ่งคนในสังคมนั้นจะต้องเรียนรู้ฝึกฝนอบรมอันจะนำไปสู่ขั้นตอนที่สอง

2. ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ก่อให้เกิดบุคลิกภาพของบุคคลที่ได้จากประสบการณ์ต่างๆ เพราะประสบการณ์ที่บุคคลได้รับแต่ละคนนั้นจะมีอิทธิพลต่อจิตใต้สำนึกซึ่งเป็นสิ่งกำหนดบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของบุคคลนั้น ในช่วงนี้บุคคลจะมีความสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เรียกว่า Identity พร้อมสมบูรณ์ด้วยอวัยวะทางจิตวิทยาอื่นๆ เช่น การระบายออกซึ่งอารมณ์ ความรู้ซึ่งฝังอยู่ในใจและความเข้าใจต่างๆ

3. ขั้นของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) เป็นขั้นที่บุคคลได้รับการเรียนรู้ทางการเมืองอันเป็นช่วงที่บุคคลเริ่มมีความรู้สึกถึงโลกของการเมืองรอบๆ ตัวเขาและมีความรู้ความเข้าใจถึงเหตุการณ์ต่างๆ ทางการเมือง

4. ขั้นของการเลือกสรรจากการเมือง (Political Recruitment) เป็นขั้นที่บุคคลผ่านจากการเป็นสมาชิกทางการเมืองที่ไม่มีกิจกรรมมาเป็นผู้มีบทบาทเข้าร่วมกับทางการเมือง เป็นขั้นตอนที่บุคคลจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองลึกซึ้งขึ้น และจะมีทัศนะคติทางการเมืองหรือที่เรียกว่า “บุคลิกภาพทางการเมือง” ชัดเจนหรือถาวรกว่าเดิม คนๆ นั้นอาจจะเป็นนักการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง ผู้บริหารพรรคการเมืองหรือมีตำแหน่งอื่นในทางการเมือง

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมทั้ง 4 ขั้นตอนนั้น นับว่ามีความสำคัญต่อการกำหนดบุคคลว่าจะนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางการเมือง นโยบายทางการเมืองของแต่ละประเทศ คือ อาจจะนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในครอบครัวถือว่าเป็นบทบาทที่มีความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ถ้าระบบครอบครัวมีลักษณะเผด็จการสมาชิกครอบครัวก็มักจะเป็นเผด็จการไปด้วย หรือถ้าระบบครอบครัวมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย สมาชิกครอบครัวอาจจะมีบุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตยไปด้วย นอกจากนั้นสถาบันการศึกษา สมาคมกลุ่มเพื่อนและสถานที่ทำงานก็ยังเป็นแหล่งของการเรียนรู้และการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองอีกด้วย

สำหรับประเทศไทยเรายังมีปัญหาด้านการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะนับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้น การพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรในเรื่องนี้นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงเหตุผลของการไม่พัฒนาไว้หลายประเด็น เช่น

1. ประชาชนยังติดอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองดั่งเดิม คือ แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
2. ประชาชนยังขาดความสนใจในด้านการเมืองการปกครอง
3. ประชาชนยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง
4. ประชาชนยังขาดการศึกษาระดับที่จะเรียนรู้และเข้าใจระบบการเมืองการปกครอง

วัฒนธรรมทางการเมืองมีความนิยมอย่างแพร่หลายซึ่งแต่ละประเทศจะมีบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องด้วย วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ (Eiampaiwan, W, 2003)

ประการแรก วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ให้กับระบบการเมือง ทั้งนี้ไม่ว่าระบบการเมืองนั้นๆ จะมีลักษณะเป็นแบบเผด็จการหรือแบบประชาธิปไตยก็ตามซึ่งจะเป็นผลทำให้ระบบการเมืองนั้นๆ สามารถคงอยู่ได้อย่างราบรื่น ประชาชนจะสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับรัฐบาลโดยการเชื่อฟังคำสั่งและกฎหมายต่างๆ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า

ลักษณะธรรมชาติของวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นอยู่ในสังคมแต่ละขณะนั้นมักจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ในแต่ละขณะอยู่เสมอ ดังเช่น กรณีการปฏิวัติของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการนำของเหมาเจ๋อตุง ในปี ค.ศ. 1949 นั้น เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ยึดอำนาจได้แล้วก็ได้ทำการปฏิวัติวัฒนธรรม (Cultural Revolution) เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่สอดคล้องกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ให้เป็นวัฒนธรรมหลักของสังคมแทนที่วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนชาวจีนหันมาสนับสนุนและร่วมมือกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์นั่นเอง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองมีความสำคัญต่อการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลทั้งในแง่ของการรักษาระเบียบดั้งเดิมหรือการเปลี่ยนแปลงระเบียบของสังคม

ประการที่สอง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นหรือริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้น ในประเด็นนี้จะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากความคิดตะวันตก ซึ่งส่วนมากมักปรากฏเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนำ (Elite) ของสังคมที่เห็นว่า สภาพของระบบการเมืองที่เป็นอยู่รัฐสมัย ไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ จึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

จะเห็นได้ว่าการที่กลุ่มชนชั้นนำของสังคมมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่นั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ริเริ่มและชี้นำให้มวลชนเข้ามาร่วมและสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมทางการเมืองอาจเป็นตัวขัดขวางที่คัดค้านหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้

รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง

ทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองคือทฤษฎีการเมืองของแกเบรียล อัลมอนด์ (Gabriel Abraham Almond) ที่มองว่าการเมืองโดยรวมนั้น สามารถจะพัฒนาได้หากสมาชิกในสังคมมี “สำนึกพลเมือง (civic virtue)” หรือ “วัฒนธรรมพลเมือง (civic culture)” ในการเข้าร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน (the participant political culture) แต่หากสมาชิกในสังคมการเมืองที่ไม่สนใจการเมือง (the parochial political culture) หรือรับรู้แต่ไม่เข้าร่วมทางการเมือง (the subject political culture) การเมืองนั้นก็จะด้อยพัฒนา โดยใช้ปัจจัยเกี่ยวกับความสำนึกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งอัลมอนด์และเวอร์บา (Gabriel A. Almond & Sidney Verba, 1965) นิยามวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดไว้ดังนี้

1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (parochial political culture) คือประชาชนในสังคมไม่มีความรู้ ไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความคิดเห็น และไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ได้กำหนดบทบาททางการเมืองให้กับใคร ไม่มีรัฐธรรมนูญ และไม่มีข้อเรียกร้องทางการเมืองระหว่างประชาชนกับระบบการเมือง ประชาชนไม่ได้สนใจต่อระบบการเมือง เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่รู้และไม่สนใจ

การเมืองและไม่คิดว่าจะได้รับผลกระทบจากการเมือง คนที่มีความคิดแบบนี้จึงไม่คิดที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสำนึกทางการเมืองต่ำ ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏในสังคมที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีดั้งเดิมซึ่งปกครองกันแบบง่ายๆ เช่น ในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญเป็นต้น แต่ในปัจจุบันจะปรากฏกลุ่มวัฒนธรรมแบบคับแคบในยุคสมัยใหม่ก็มี

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่วๆ ไปในระดับหนึ่ง วัฒนธรรมทางการเมืองที่บุคคลในสังคมสนใจการเมืองบ้าง แต่เข้าใจการเมืองในลักษณะที่ยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ แต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าเรียกร้องทางการเมือง ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง ดังนั้น จึงไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางในประเทศกาลังพัฒนา ความเชื่อที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่อดีตอันเป็นอิทธิพลของสังคมเกษตรกรรมซึ่งมองว่ารัฐมีอำนาจเป็นผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เพียงเชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะพบเห็นได้ในสังคมทางการเมืองของประเทศไทยโดยเฉพาะประชาชนนิยมไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่ได้ติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐรวมทั้งไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี ตื่นตัวทางการเมืองตระหนักรู้ในทางการเมือง บุคคลสนใจการเมืองและตระหนักว่าการเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเขาในทุกด้าน พวกเขาจึงกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีกิจกรรมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ มีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เห็นคุณค่า และความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเห็นว่าต้องควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ปกครองให้ใช้อำนาจปกครองเพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยความเป็นธรรมรวมทั้งการบังคับใช้อำนาจตามกฎหมาย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบก้าวหน้าสูงและมีชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ที่มีจิตสำนึกทางการเมืองรวมทั้งมีความรับผิดชอบสูงซึ่งจะมีอยู่ในประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

วัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในสังคมต่างๆ ตามทัศนะของ Almond และ Verba นั้นเป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นชัดลงไปว่าในสังคมต่างๆ ประชาชนในสังคมการเมืองทั้งประเทศจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามในสังคมการเมืองที่ประชาชนยังคงมีความแตกต่างกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมการเมืองซึ่งจะมีผลต่อความรับรู้ทางการเมืองหรือจิตสำนึกทางการเมืองต่างกัน รวมทั้งความเข้าใจทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย ทั้งนี้สรุปได้ว่าในสังคมต่างๆ ประชาชนจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม (Mixed political culture) ได้แก่

1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial – subject political culture) เป็นวัฒนธรรมแบบที่ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจในแบบดั้งเดิม เช่น อำนาจของหัวหน้าเผ่า หรือเจ้าของที่ดินแต่

ประชาชนเริ่มมีความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองที่สลับซับซ้อนมากขึ้น หรือยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางแทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม (Subject – participant political culture) ในวัฒนธรรมการเมืองแบบนี้ ประชาชนกลุ่มหนึ่งมีความสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง และมีจิตสำนึกทางการเมืองสูง แต่ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งก็เฉื่อยชาไม่สนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง โดยยังยอมรับในอำนาจรัฐแบบปราศจากเงื่อนไข วัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งมีการผสมกันในลักษณะเช่นนี้จะทำให้การเมืองไม่มั่นคง เพราะว่าประชาชนในกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีจำนวนน้อยอยู่ในสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วมก็จะถูกกดดันจากกลุ่มคนที่อยู่ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าซึ่งเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ในสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้านั้นจะเน้นไปทางด้านอำนาจนิยมถ้าหากในระยะยาวมีการจัดตั้งองค์กรหรือกลไกทางการเมืองและสถาบันต่างๆ ขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญ เช่น พรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นต้น จะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าถูกผสมผสานกันขึ้นจะทำให้มีความโน้มเอียงไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม การจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยเจริญงอกงามขึ้นมีความต่อเนื่องยาวนาน วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจจะมีอิทธิพลทำให้ประชาชนที่โน้มเอียงไปทางอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าที และทัศนคติเกิดเป็นลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (Kanjanasuwan, W., 2015)

3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมมีส่วนร่วม (Parochial – Participant Culture) เป็นรูปแบบที่เกิดอยู่ในประเทศเกิดใหม่ และเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองเพราะว่าประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แต่จะถูกปลุกเร้าในเรื่องผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้เกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อคุ้มครองประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตน การพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง โดยประชาชนกลุ่มหนึ่งอาจมีแนวคิดเอนเอียงไปทางอำนาจนิยม ในขณะที่ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งอาจเอนเอียงไปทางระบอบประชาธิปไตย ลักษณะความขัดแย้งนี้ทำให้โครงสร้างทางการเมืองไม่อิงอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะขึ้นอยู่กับการปลุกเร้าเรื่องที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ (Santaphan, C., 1999)

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

สำหรับการอธิบายวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ที่มีลักษณะและประวัติศาสตร์ทางการเมืองของการก้าวสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ราบรื่นนัก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและอธิบายภายใต้การทำความเข้าใจความเป็นไปทางการเมืองและสังคมของไทย เพื่อนำไปสู่การอธิบายและเข้าใจอย่างแท้จริง ทั้งนี้

งานของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538) ได้ช่วยทำให้มองภาพและบริบทแวดล้อมของการแสดงออกทางวัฒนธรรมทางการเมืองไทยได้เป็นอย่างดี โดยได้นิยามวัฒนธรรมทางการเมืองว่ามี 2 ระดับ

ระดับแรก คือ วัฒนธรรมทางการเมืองในความหมายกว้าง คือ ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) หมายถึง วิถีชีวิต วิถีความคิด และค่านิยมของสังคมที่กำหนดว่าบุคคลและสถาบันต่างๆ ในรัฐหนึ่งนั้น พึงมีความสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจอย่างไร

ระดับที่สอง คือ วัฒนธรรมทางการเมืองในความหมายแคบ คือ ในฐานะที่เป็นระบบความคิด (Way of Thinking) หมายถึง ความคิดและความเข้าใจ (Perception and Ideas) ว่าอะไรคือทรัพยากรที่ต้องจัดสรรและแบ่งปันกัน จะต้องจัดสรรและแบ่งปันกับใคร และในเงื่อนไขใด จึงจะทำให้กลุ่มคนยอมรับได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร

เมื่อวัฒนธรรมครอบคลุมทั้งความคิดและการกระทำ ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เกิดจากการต่อสู้ ช่วงชิง และรักษาไว้ซึ่งสถานภาพของบุคคลและสถาบันต่างๆ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองไทยในปัจจุบันที่สืบทอดมาจากอดีตจึงมีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2550)

1) วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้าน มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยของหมู่บ้าน วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนหมู่บ้านมีมาก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากการเมืองไทยสมัยโบราณ พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชอำนาจจำกัดในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรทุกส่วนของสังคม ชาวบ้านจึงผูกพันกับมูลนายและผู้นำของหมู่บ้านมากกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้านจึงเกิดจากเงื่อนไขของวิถีชีวิตในหมู่บ้าน 3 ประการ คือ

1.1) ชาวบ้านดำรงชีวิตภายใต้เศรษฐกิจเลี้ยงตัวเองเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงมีการใช้ทรัพยากรอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ทำให้โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งจึงมีอยู่น้อย

1.2) ภายใต้เศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง การเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พอเพียง ต้องใช้ทรัพยากรกลางของชุมชนที่ไม่ใช่กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลแต่เป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม เช่น เหมืองฝาย ด้วยวิถีการผลิตจึงบังคับให้ชุมชนแต่ละแห่งต้องมีนโยบายบางอย่างเพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน

1.3) การที่ชาวบ้านเข้าถึงทรัพยากรได้ต่างกัน ในหมู่บ้านจึงมีทั้งกลุ่มคนรวยและคนจน อันนำไปสู่การเกิดความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านจึงเป็นความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนจนกับคนรวย คือ คนรวยกว่าต้องให้คนจนที่อยู่ในอุปถัมภ์ของตนเองได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยคนจนแลกการได้ใช้ทรัพยากรด้วยการยอมไปเป็นลูกน้องหรือแรงงาน ทั้งนี้ภายใต้ความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกัน เช่น การลงแขกเอาแรง ที่เปิดโอกาสให้คนจนสามารถต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนได้ การมีระบบการต่อรองจากฐานอำนาจที่มีความหลากหลายในชุมชนทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง เช่น อำนาจหมอผี อำนาจจากเจ้าเมือง อำนาจพระ อำนาจหมอพื้นบ้าน ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เรียกว่า ความสัมพันธ์ในเชิงประชาธิปไตย อันเป็นฐานที่ก่อให้เกิดระบอบประชาธิปไตยหมู่บ้าน

2) วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นสูงที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พระมหากษัตริย์ โดยพัฒนามาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นผลผลิตจากการขยายตัวของจักรวรรดินิยมในรูปลัทธิล่าอาณานิคม โดยชนชั้นสูงจะทำการสร้างรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่ไม่มีฐานความเป็นจริงในชีวิตของชาวบ้านไทย แต่กลายมาเป็นวัฒนธรรมที่ครอบงำสังคมไทยได้โดยอาศัยการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ทั้งในแง่พื้นที่ทางภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ดังนั้น อำนาจซึ่งเคยกระจายอยู่อย่างหลากหลายในสังคมไทย จึงมากระจุกอยู่แต่เฉพาะส่วนกลาง ที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้วใช้อำนาจที่เป็นทางการ (Authority) เป็นหลัก เช่น การปฏิรูประบบราชการสมัยใหม่ การสร้างระบบกฎหมายแบบตะวันตก

3) วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลาง เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งควบคู่ไปกับการรัฐประหารและเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมทางการเมืองนี้เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยตรง เนื่องจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ก่อให้เกิดชนชั้นกลางขึ้นมา 2 กลุ่ม คือ พ่อค้าจีนซึ่งสามารถมีเสรีภาพในการค้าภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีจักรวรรดินิยมเป็นผู้ครอบงำ ขณะเดียวกันพ่อค้าจีนก็เป็นมิตรกับชนชั้นปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เนื่องจากการมีผลประโยชน์จากการค้าร่วมกัน ส่วนชนชั้นกลางอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นข้าราชการที่มีการศึกษาจากระบบใหม่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อีกทั้งชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มข้าราชการได้เป็นผู้นำในการสร้างระบอบการเมืองใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการเมืองของระบบราชการที่มีทั้งการเลือกตั้งและการทำรัฐประหาร จนเปรียบ เสมือนเหรียญเดียวกันที่มีสองด้าน

การเมืองของระบบราชการเป็นการใช้อำนาจจัดสรรทรัพยากร ให้สงวนพื้นที่ไว้เฉพาะกับระบบราชการ ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรของระบบราชการให้แก่ตนเองหรือหน่วยงาน วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางจึงไม่ได้เกิดจากการนำความคิดของชาวบ้านมาพัฒนา หรือแม้แต่การเป็นพันธมิตรกับพ่อค้าชนชั้นกลาง แต่เป็นการดึงความคิดของชนชั้นสูงเข้ามาก่อรูปเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยจึงมีลักษณะที่สำคัญ 8 ประการคือ

3.1) สังคมที่ดีในทัศนะของชนชั้นกลางไทยต้องเป็นสังคมมีลำดับขั้นทางสังคมอย่างชัดเจนและผูกพันสิทธิของแต่ละคน

3.2) คนชั้นกลางไทยรับเอาคติความสงบเรียบร้อยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มา แต่มีปัญหาอย่างมากในระบบการเมืองใหม่ เพราะไม่สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งมักจะนำไปสู่ความรุนแรงเสมอ

3.3) คนชั้นกลางไทยเชื่อในรัฐบาลที่เป็นอาญาสิทธิ์ (Authoritative) และอำนาจนิยม (Autocratic)

3.4) โลกทรรศน์ของชนชั้นกลางไทยมีลักษณะนานาชาตินิยม(Internationalism) อยู่ระดับหนึ่ง

3.5) คนชั้นกลางเชื่อเรื่องความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายสำคัญ แต่เป็นคนละเรื่องกับความมั่นคงในทางสังคม

3.6) ชนชั้นกลางไทยเชื่อในเรื่องเหตุและผลที่ตั้งอยู่บนกลไกทางวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่19 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงกลไก โดยไม่คิดถึงเหตุผลเชิงวัฒนธรรม เหตุผลเชิงสังคม และไม่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ

3.7) ชนชั้นกลางเชื่อว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ หรือก็คือ ชนชั้นกลางเชื่อในศักยภาพของมนุษย์น้อย

3.8) ชนชั้นกลางไทยรักชาติแต่ต้องมีลักษณะลงรอยเดียวกัน ทั้งด้านศาสนา ภาษา ชาติพันธุ์ ความภักดี ซึ่งไม่สามารถเป็นจริงในสังคมไทยได้

การอธิบายลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง รวมทั้งลักษณะของวัฒนธรรมของชนชั้นกลางไทย ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวมาข้างต้นได้ช่วยทำให้มองเห็นภาพของการขับเคลื่อนทางความคิดของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม บทบาทและอิทธิพลของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ความรู้ ตั้งแต่อดีตว่ามีส่วนในการกำหนดความคิดและการกระทำของกลุ่มคนต่างๆ อย่างไร จนนำไปสู่วิถีแห่งวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยและสภาพการเมืองไทย ที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้งผู้คนและโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี และประวัติศาสตร์ ต่างมีบทบาทในการร่วมกันกำหนดอย่างปฏิเสธไม่ได้

ข้อสังเกตประเทศไทยเราจากอดีตที่ผ่านมา คนไทยเรามีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากกว่าแบบมีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดผลคือการเมืองไทยถูกครอบงำด้วยข้าราชการและทหารติดต่อกันมา แต่จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงหลังปี 2500 เป็นต้นมา ทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ในสังคมไทย ซึ่งคนกลุ่มใหม่นี้เป็นผู้ได้รับการศึกษาในแบบตะวันตก เป็นกลุ่มคนที่เติบโตมากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีความมั่นใจในตัวเองและติดต่อกับชาติที่เป็นประชาธิปไตยมาก ทั้งอิทธิพลจากสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้เขาเหล่าได้รับรู้รับทราบถึงความเป็นไปในโลกกว้าง ทำให้พวกเขาต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น

ภาวะของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเราจึงอยู่ในระหว่างการยื้อยุดฉุดกระชากกันและกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองเก่ากับวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ จนทำให้เกิดภาวะประหลาดขึ้น ดังคำกล่าวของ Antonio Gramsci (1971) ที่เคยว่าไว้นานแล้ว คือ “The old world is dying away, and the new world struggles to come forth : now is time of monster” นั่นเอง

สรุป

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิด, อุดมการณ์, ความเชื่อ ฯลฯ ของสมาชิกในสังคมการเมืองนั้นๆ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกัน มีผู้นำประเทศที่เรียกต่างกัน แต่ไม่ว่าประเทศนั้นจะมีระบบการปกครองแบบใดต่างต้องการความมั่นคง เพราะเมื่อประเทศมีความมั่นคงก็ย่อมส่งผลดีในทุกด้าน ความมั่นคงนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเมืองการปกครองที่มีเสถียรภาพ มีลักษณะของการพัฒนาเมืองอย่างค่อย

เป็นค่อยไป ความมั่นคงมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจรัฐ ซึ่งแต่ละรัฐอาจมีความแตกต่างกัน จึงไม่อาจลอกเลียนแบบหรือรูปแบบของประเทศที่ต้องการได้ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความคิด, อุดมการณ์, ความเชื่อ ฯลฯ ที่ขึ้นตรงกับกระบวนการสร้างความคิด, อุดมการณ์, ความเชื่อ ฯลฯ จากสถาบันในทางการเมืองต่างๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมือง ทั้งนี้ในบริบทสังคมไทย ด้วยสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ ด้วยประการดังนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองที่ได้อธิบายในเนื้อหาจึงเป็นทางเลือกกำหนดกรอบในการศึกษาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยในสังคมไทยให้เป็นไปในการพัฒนาที่เน้นความสำคัญที่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน จะทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า มั่งคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สืบไป

องค์ความรู้ใหม่

วัฒนธรรมการเมืองของประเทศไทยมีลักษณะที่หลากหลายและซับซ้อน โดยมีประวัติศาสตร์และปรัชญาการเมืองที่มีผลต่อการเรียงความสัมพันธ์ระหว่างราชการและประชาชน นี่คือบางจุดสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมการเมืองของประเทศไทย:

1. บทบาทของสถาบันราชการ: สถาบันราชการในประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการประเทศ แต่มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าบางครั้งมีการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนหรือกลุ่มบางกลุ่ม

2. สังคมพื้นเมือง: วัฒนธรรมการเมืองในพื้นที่ชนบทและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่อาจมีการต่อสู้เพื่อทราบเสน่ห์และความเป็นอิสระในการตัดสินใจของพื้นที่ตนเอง

3. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: ประเทศไทยมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมการเมืองที่มีผลจากการผสมผสานของประชากรที่มีกำเนิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมอินเดีย และวัฒนธรรมพม่า ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้และการนำไปใช้ในการเมือง

4. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี: การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีปัจจุบันมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมการเมืองของประเทศไทย ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในการสื่อสารและเข้าถึงข้อมูล ซึ่งมีผลกระทบต่อการสร้างและแพร่กระจายความคิดเห็นในสังคม

5. การเคลื่อนไหวทางการเมือง: การเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทยมีความซับซ้อนและมีการแสดงออกทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเกิดจากการขัดแย้งทางการเมือง การชุมนุม หรือการแสดงออกทางการเมืองในช่วงที่สองของคริสต์ศตวรรษที่ 21

การเข้าใจวัฒนธรรมการเมืองของประเทศไทยเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและมีความหลากหลาย แต่เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้รู้ เข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของระบบการเมืองและสังคมในในประเทศนี้ได้อย่างถ่องแท้ การสนับสนุนการเสริมสร้างประเทศชาติที่มีสันติภาพและยั่งยืนขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กมล สมวิเชียร. (2517). ประชาธิปไตยกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). วัฒนธรรมคือระบบความสัมพันธ์ ใน *ชาติไทย แบบเรียน อนุสาวรีย์ แลเมืองไทย.* กรุงเทพมหานคร: มติชน.

_____. (2550). *การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มติชน.

Eiampaiwan, W. (2003). *Political culture. In Introduction to Political Science. Unit 11.* Nontha buri: Sukhothai Thammathirat Open University.

Gabriel A. Almond & Sidney Verba. (1 9 5 6). *The Civic Culture: Political Attitudes andDemocracy in Five Nations.* Boston: Little Brown & Company.

Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks. Edited and translated by Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith.* London: Lawrence and Wishart.

Kanjanasuwan, W. (2015). *Report on mechanisms to promote democratic political culture in Thai society. n.*p: n.p.

Lucian W. Pye and Sidncy Verba.(1 9 6 5). *Political Culture and Political Development.* Princeton: Prineton University Press.

Mehran Kamrava. (1996**).** *Understanding Comparative Politics: a framework for analysis.* London and New York : Routledge.

Samuel. H. (1973). *Beer and Adam B. Ulam*. (3rd ed). New York: Random House.